Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Tractatus ascetico-theologicus de conscientia erronea - Cod. Ettenheim-Münster 75

Cartier, Jean-Baptiste

[S.l.], 1733

Articulus 3

urn:nbn:de:bsz:31-108631

Visual Library

babilioristas vocant, seu affirmant longe plures, Probabilistæ ~~Vocati~~ nuncupati.
Præstat totam difficultatem problematicè seu in utramque partem ventilare; sic enim faciliùs ac pleniùs eius nanciscemur notitiam.

Articulus 3.tius.

Proponuntur momenta, quibus probatur licere sequi sententiam minùs probabilem etiam relicta probabiliore.

Primum desumunt Probabilistæ ex communi consensu (C: omnis status ac dignitatis plus quam ducentorum!: de quibus Tirinus, Raynerus et alii:) qui unaniniter docent, licere sequi sententiam minùs probabilem relicta probabiliori.

Verum quorsum ista? reponunt Probabiliorista. an ignoratur, quia argumentum pessimi furba est, ut benè ait Seneca. Producant, ait contenson hic c. 7, si velint, in aciem non decem seu viginti probabilistas, seu centum, seu mille, seu decem millia in millibus suis: illi omni cæterum multitudini et nationi te oponimus Doctor sancte!: alloquitur Divum Thomam! qui unus es et parem non habes, quia tu unus pro decem millibus computaris? seq. 18. oppone veterum discipulorum tuorum cætum aliter sentientium.

Præterea inquiunt Probabiliorista, non solùm opponimus veteres theologos, qui ante annum 1500 floruerunt, verùm etiam innumeros recentiores ex omni natione et ordine, qui mòd re maiùs perpensa oppositum docent, adeo ut incertum sit, pro qua nam sententia nunc stet maior probabilitas extrinseca.

Inst: Saltem hoc concedendum est, quod per integrum sæculum præteritum scilicet communissima ac receptissima fuerit Doctorum sententia, licitum esse sequi sententiam minùs probabilem minùsque tutam, etsi opposita magis probabilis videretur; cum igitur ad auctorem naturæ et gratiæ pertinere videatur, ut caveat ne per tam longum tempus magnus error in Ecclesia vigeat, consequens est, nullum errorem subesse illi sententiæ, quæ per integrum sæculum provera et indubitata habita est.

R: dot 1mo Thyrsus Gonsalez in dissertatione 2da plæresque auctores, præteriti sæculi nil dovisse, quod ~~Probabiliorista~~ Probabilistarum sententiæ adversetur, ostendit, tum paragrapho 1mo tum 2do et sequentibus, multos eorum locutos esse tantùm de casu, quo oppinio minùs tuta, quæ communiter habetur pro minùs

probabili, ipsi operanti ut probabilior apparet.

R. dent alii, si vera esset probabilistarum sententia, circa hoc principium, Ecclesia vel tota vel maxima sui parte erravit, si non semper, saltem per quatuor secula, scilicet ab ipsis pene scholasticae theologiae incunabulis usque ad tempora vicina Bartholomaei de Medina, qui probabilismi auctor fuisse fertur. magis autem pertinere videtur ad auctorem naturae et gratiae ut caveat ne Ecclesia in falso morali principio per quatuor secula persistat, quam per unum tantum.

Secundum est. Lex non sufficienter promulgata, non obligat: sed ea lex, quae dicit, quod necesse sit sequi sententiam probabiliorem in concursu minus probabilis non est sufficienter promulgata, cum sit incerta, et a communiori Doct. pro tali non agnoscatur; ergo talis lex non obligat.

R. dent Probabilistae imo. quod licet lex sepe incerta sit, tamen censeri debeat esse in possessione; sic enim si quis sciat, se commisisse furtum et dubitat an illud sit confessus, lex confitendi hoc furtum est ex incerta; attamen quia lex confitendi omne mortale est in possessione; ideo talis tenetur confiteri furtum commissum etiamsi illud antehac forsan sit confessus.

R. dent 2do Leges naturales non indigere promulgatione; unde argumentum allatum ad summum locum habet in Lege humana.

R. dent 3.tio quando probabilius est quod detur sufficiens eius promulgatio; sed in praesenti proposito probabilius est dari legem; quia pro illius existentia firmiores sunt rationes, quam pro illius carentia, ergo probabilius est sufficientem eius dari promulgationem; ac proinde et legis obligationem.

4 dari legem, etiam probabilius est,

3.tium est Qui diligenter inquisitâ veritate deprehendit probabilitatem de honestate alicuius actionis, ignorat invincibiliter illius honestatem, ergo eam exercendo non peccat. cons: patet; quia ignorantia invincibilis secundum communissimam excusat à peccato.

Igitur prob. ant. ille versatur in ignorantia invincibili alicuius rei, qui post adhibitam debitam diligentiam veritatem illius rei non est assecutus: sed qui diligenter inquisita veritate deprehendit probabilitatem de honestate alicuius actionis, illius inhonestatis non est assecutus veritatem, ergo eandem ignorat invincibiliter. Maior est certa; minor etiam constat, quia si de inhonestate illius actionis veritatem, seu certam scientiam assecutus fuisset, minime in ea deprehendere posset

Probabilitatem illius honestatis, seu eam iudicare probabiliter honestam.

Jam subsumo: atqui is qui operatur ex sententia probabili deprehendit probabilitatem de honestate suæ actionis; ergo ignorat invincibiliter illius inhonestatem, ac consequenter non peccat.

Probabilioristæ, quod talis homo possit propter motiva probabiliora iudicare, quod eiusmodi actio sit contra bonos mores, seu inhonesta, ergo non versatur in ignorantia invincibili de illius inhonestate; tunc enim est ignorantia invincibilis secundum D. Thomam 2.2. q. 76. a. 2 in ⊙, quando per adhibitam diligentiam superari non potest; sed videtur manifestum, quod hic per motiva probabiliora possit superari, ergo ⊙.

Instant et dicunt, quod de ratione legis sit, ut sit clara et manifesta, nondum autem est clara et manifesta, si pro eius existentia sint motiva duntaxat probabiliora non vero certa.

Præterea in eo casu lex censeri debet dubia, cum in iure dubium illud dicatur de quo extant diversæ ac utrinque probabiles Doctorum opiniones prout probat Fagnanus ex cap. de iuritaris. In dubio autem volunt legislatores, ut, quod minus est, sequamur.

Ad 1 adversæ partis Theologi quod quando in descriptione humanæ legis, dicitur eam debere esse claram et manifestam intelligendum id sit de tali claritate, qualis ut plurimum in rebus moralibus haberi potest, nimirum de notabiliter maiori ~~ela~~ probabilitate. ~~Ad 2 dum~~

Ad 2 dum. Concedunt, quod sæpe in iure omnia illa vocentur dubia, quæ diversis opinionibus subsistant, nec sunt omnino certa, quantumvis magis probabilia esse communiter videantur, at negatur tamen, quod de eiusmodi quoque dubiis ita late acceptis sermo sit in aliis illis locis, quibus dicitur in dubio, quod minus est eligendum esse, sed id duntaxat intelligendum est de dubiis proprie dictis ortis ex ~~defectu et~~ æqualitate rationum stantium pro utraque parte contradictionis. præterea huiusmodi regulæ iuris solum loquuntur de dubiis facti et de pœnis infligendis. videatur Tyrsus Gonzalez disp. 17. c. 2

4 dum est qui operatur conformiter recta rationi, ille non peccat, sed qui operatur secundum sententiam probabilem

ille operatur conformiter rectæ rationi; ergo non pecat.
Maior constat minor probatur. qui prudenter operatur, operatur conformiter rectæ raoni, sed qui operatur secundum sententiam probabilem, prudenter operatur, quia operatur secundum rationem firmam et gravem; ergo operatur conformiter recta rationi, ac proinde non pecat.

Resp.dent adversæ partis theologi, hoc quidem verum esse quàdo sententia probabilis non concurrit cum probabiliori, secus enim dicendum; tunc enim elicitur eius probabilitas, ac consequenter, quisquis eam sequitur, se exponit periculo pecandi; eo quod iudicium moraliter certum de honestate suæ actionis habere non potest.

Instant 1.no. opinio probabilis ex eodiatur probabilis, quòd possimus eam sequi sine reprehensione; ergo implicat contradictionem, quòd sit probabilis, et quòd non possimus eam licitè sequi.

Rd.dent D: ant. opinio ex eodiatur probabilis, quòd possimus eam sequi sine reprehensione semper et in omni casu occursu, N. ant. aliquandò nimirùm quandò nobis proponitur in eo statu, quem habuit, vel habet in mente suorũ auctorum, quibus proposita est ut veri similior oppositâ con: ant: et nego Conseq: itaqs opinionem esse probabilem est illam reputatam fuisse à viris sapientibus verisimiliorem oppositâ, ex eo autem quòd alqui viri sapientes eam sic approbarint, non sequitur quod alius possit eam similiter approbare quando videt viros alios sapientes eam reprobare, falsamqs reputare istorumqs fundamenta illi apparent urgentiora, remanet ergo respectu illius hæc opinio ad summum probabilis absolutè, seu secundum se, et speculativè, non verò probabilis comparativè et practicè, seu in ordine ad hic et nunc operandum ex prudenti iudicio de honestate actus.

Instant 2. Opinio probabilis est conformis existimationi virorum prudentum, ergo eam sequi non est pecatum.

Rd. C: 1: est conformis existimaoni virorum prudentum quibus scilicet apparet verisimilior oppositâ C aliis N.

instant 3.tio Quilibet agere potest licitè, quod prudenter iudicare potest, esse licitum: sed quando minùs quidem attamen simpliciter adhuc probabile alicui apparet aliquid esse licitum, prudenter iudicare potest id esse licitum, ergo tunc licitè illud potest agere.

R: 1mo negando minorem, quae falsa est, ut constet ex prioribus responsionibus. R. 2 N. M. quilibet agit licitè quod prudenter iudicat esse licitum, nisi prudentius iudicare possit oppositum. Trans: si prudentius iudicare potest oppositum: N.

Quintum est. Cum tempore Alexandri VII. graves ortae essent controversiae circa ritus quosdam Sinensium, eosdemque, prout delati tunc ad Apostolicam sedem fuerant sacra congregatio, pontifexque ab idololatriae, ac superstitionis labe immunes esse declarasset; eadem S. congregatio ut novas de aliis quoque, qui nondum accusati erant, et tamen in controversiam trahi posse poterant, quaestiones, ac lites amputaret, novos, quos in imperium illud misit, vicarios Apostolicos monuit, ut ritus quoque quoscunque, qui non apertissimè religioni, aut bonis moribus adversarentur, Sinensibus christianis permitterent, utique non velut illicitos; censuit, ergo illos licitè posse exerceri, etiamsi sanctae religioni probabilius viderentur repugnare.

Re. Sent. S. congregationem Missionariis, inter Sinam degentibus duntaxat praescripsisse normam, quam tenere deberent, cum Neophytis ex suppositione, quod hos ritus illi bona fide exercerent, et pro merè civilibus haberent, nempe voluisse ut eosdem in bona hac fide, ut ut postea sis re ipsa erronea, relinquerent, nullo ipsis iniecto scrupulo permitterent illorum exercitium, velut iisdem licitum saltem per accidens, quantumvis ipsis Vicariis aut Missionariis probabilius appareret, illos Religioni nostrae, divinaque legi per se adversari, modo id non esset omnino apertum sed oppositum quoque probabile videretur. atque hoc visis illis Apostolicis praescribendo et ipsa secuta est sententiam tutiorem simul ac probabiliorem, et hanc illos quoque sequi voluit in operando; quia cum dubitari possit, an eius non

situs in dicta hypotesi prohibendi essent à Missionarijs vel permittendi, tutius multò erat, illos permittere cum periculo aliquo, imo et magno, alicuius idololatriæ, vel superstitionis solummodò materialis, quàm prohibere cum periculo maximo ingens obstaculum ponendi evangelicæ prædicationi, ipsosqs finas à religione nostra avertendi; et hac ipsa de causa probabilius, vel potius certum erat, eosdem ritus permittendos potius, quam prohibendos.

Sextum est. Summi Pontifices sæpe dispensarunt in casibus, in quibus minus probabile erat, eos posse dispensare. ergo sæpe secuti sunt opinionem minus probabilem, q.d. R. Nant. nam si qui in concedendis dispensationibus aliquando à communiori sui temporis sententia receserunt, ideo ab ea discessêre, quia post sufficientem veritatis inquisitionem, oppositam sententiam iudicarunt esse longè probabiliorem ex motivis intrinsecis.

Instant cap. sivir. 2. de cognat. spirit. ~~dicitur~~: sivir, vel mulier scienter vel ignorantes filium suum de sacro fonte susceperit, an propter hoc separari debeant? Consultationi tuæ taliter respondemus, quod quamvis generaliter sit institutum ut debeant separari: quidam tamen humanius sentientes, aliter statuerunt. ideoqs nobis videtur, quod sive ex ignorantia, sive ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi: nec alter alteri debet debitum subtrahere, nisi ad continentiam servandam possint induci: ~~unde si argumentaberis~~.

Ipse ibi Alexander III. casum propositum decidit secundum opinionem minùs probabilem, et minùs tutam, ut pote faventem libertati, ut patet ex his verbis. quidam humanius sentientes aliter statuerunt, ergo.

Probabiliorista & N. ant. et dicunt eum decidisse casum secundum opinionem faventem libertati, quia ei probabilior videbatur, ut patet ex ratione, quam subiicit, quia inquit, si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari vel dolus, quare multi canonistæ, per tò humanius, intelligunt æquius, rationabilius &c.

Septimum est. Lex inducens obligationem semper sequendi sententiam probabiliorem, minùs est expediens, quàm eius negatio, ergo non

† ubi interroganti

† sic respondetur

latur. cons: patet. quia de ratione legis est ut sit utilis.
P: ant: eo quod ex negatione quidem illius solùm multiplicarentur peccata materialia; ex ipsa vero ob nimis magnam illius difficultatem et consequentem exinde frequentem eiusdem violationem sequeretur magna nimis multiplicatio formalium peccatorum, et quidem sæpe etiam tunc, quando aliàs nequidem materiale aliquod intercederet, si obligatio hæc abesset. unde etiam sententia benigna videri potest magis conformis esse infinitæ sapientiæ Supremi Legislatoris Dei; ut quæ in ferendis legibus vel maximè rationem habet utilitatis subditorum; suli et bonitati eiusdem, magisq; infirmitati nostræ accommodata, quam ~~rigidior~~ rigidior Probabilioristarum.

~~R. 1.mo fere potissimum evenire respectu eorum, qui nimis~~

R. 1.mo eos, qui recta sunt conscientia etiam rectum de rebus potissimum ferre iudicium. hi ergo non facilè indicabunt probabilius existere legem ubi huiusmodi probabilitas minimè subsistit. Hoc ergo incommodum magis videtur habere locum apud eos, qui minimè timorata sunt conscientia; verùm cum hi sint homines bonæ voluntatis et multùm delectentur in mandatis Dei, facilè eas leges observant, quibus se obstrictos esse probabilius autumant, quod eò verius dicitur, quò certius innotescit, eos uberioribus gratiæ donis præ aliis à Deo ditari. Sed neq; respectu eorum, qui minùs sunt timoratæ conscientiæ, magisq; laxam habent conscientiam subsistere videtur argumentum; nam cum illi magis propendere faveresq; soleant libertati quam legi; inde fit, quòd dum timoratis probabilius videtur existere lege, eamdem haud existere laxioris conscientiæ hominibus non probetur; eo quod, quisq; secundam propriam iudicent conscientiam quæ cum diversa sit, necesse est, ut et iudicium inde dimanans sit diversum, ut nempe quod illi existimant probabilius, his minùs probabile videatur,

4 ~~quod præsenti argumento ~~ ~~proferitur~~
7 quod præsenti argumento exhibetur

conscientia

eusq; oppositum tanquam magis probabile ipsis probetur.
Ex his igitur fere nulla anxia formido nostram subire mentem debet, quod ea, quæ revera à parte rei non sunt vetita, sibi probabilius prohibita reputent, quin potius contrarium formidandum est, ne videlicet ea, quæ sunt probabilius prohibita, tanquam sibi licita et non vetita censeant. nulla igitur ex parte fundamentum habet huiusmodi argumentum.

Ad 2do. dato, quod supposita lege et obligatione lex tomini antecedens, et directa ~~nimium~~ nimium quantum dissolvetur, et inutiles apud plerosq; evaderent leges innumeræ se ipsa existentes ac saluberrimè constitutæ: sibi hoc non obstante tamen negandæ esset lex illa consequens, et obligatio sequendi partem semper tutiorem, ac simul probabiliorem tantùm ne occasio per illam daretur ~~n~~ multiplicandi peccata formalia per frequentem eius transgressionem committenda; abrogandæ simili de causa essent, vel potius ferendæ nunquam fuissent leges alia innumeræ, maximè quæ sunt iuris positivi tantùm, et tamen servatu difficiles: quia etiam illæ plurimis, qui scilicet illarum difficultate territi easdem non observant, occasio sunt multorum peccatorum formalium, quæ sicluris illis legibus non darentur.

quam, ~~adeant~~ adstruit, rigidior sententia, etiam augeatur ipsu non paucos numerus peccatorum formalium, interim tamen verum pariter est, quod ablata ea lege et obligatione

Octavum est. Illi, quibus opinio minùs tuta notabiliter probabilior apparet, licitè eam possunt sequi in operando: ergo etiam illi, quibus eadem apparet minùs probabilis, dummodo simpliciter, ac etiam comparativè probabilem esse cognoscant. Consequentia ~~nisi~~ suadetur ex eo, quia uti Cardinalis Pallavicinus Disp. 9. de actibus humanis q. 4. a. 4. sapienter discurrit, non est consonum rationi, ut ego ex mea particulari opinione sim obligatus ad id, ad quod alii non tenentur: lex enim debet esse communis, et ergo obligans omnes, quibus proponuntur eadem motiva obligationis, ut in republica sit uniformitas operandi. Confirmatur. quia ubi Doctores communiter affirmant, aliquem contractum esse licitum, Doctori particulari non debet nocere sua in discurrendo perspicacia, et in studendo diligentia

qua rationem novam adinvenit, persuadentem, contractum esse illicitum, nec illum reddere debet deterioris conditionis, quam alios, quibus lux illa non affulsit: ergo ⊂.

Rs: con: ant. N. cons. ad huius probat: dicunt, verum esse quod lex debeat esse communis et aequaliter obligare, non tamen nisi tunc, quando videlicet iis eadem motiva obligationis proponuntur eodem modo, secus vero si diverso modo proponantur, alioquin sequeretur, quod ne quidem ille peccaturus esset, qui in operando sequitur opinionem aliquam minus tutam, quae communiter ut probabilior, aut etiam absolutè vera habetur, quamvis ipse ob singularem ingenii perspicaciam vel ob speciale lumen divinitus affusum, evidenter perspecti sibi haberet eiusdem falsitatem. consequens verò ut ipse est nimium; quia talis evidenter cognosceret voluntatem Domini sui, et tamen contra illam ageret, atque adeo multis esset vapulaturus. ex quo ulterius sequitur non esse absonum, ut quis interdum ex sua particulari opinione fit obligatus, ad id, ad quod alii non tenentur.

~~Rs~~ Ad Confirm: Rs ea nimium probari, nempe quod ne quidem ille eiusmodi lege obligaretur, qui ob singularem perspicaciam, lumenve supernè immissum evidenter cognosceret illius existentiam aliis interim eam non nisi probabiliter agnoscentibus.

Deinde negatur ~~nega~~ suppositum, quod Doctori sua in discurrendo perspicacia, et diligentia in studendo noceret, propriè loquendo, si praealiis tunc ad legem talem observandam teneretur; alias enim etiam ille, qui rudes praecepta Decalogi, et Ecclesiae docet illis noceret; quia, per hoc faceret, ut proximè ad hoc servanda obligarentur; cùm tamen ad hoc obligati non fuissent proximè, si veritatem à nemine docti invincibiliter ignorâssent: noceret quoque homini Deus, quando sic illum illustrat, ut legem suam agnoscat, et per consequens eadem proximè obligetur, liber ab obligatione futurus, si lumen illud abfuisset. Nec ipse set etiam sibi David, dum in psalmo 118 toties à Deo efflagitat intellectum legis eius.

Articulus 7us

Referuntur praecipua ribidioris sententiae momenta

Postquam benignae in momentosa hac questione sententiae fundamenta praecipua retulimus, et quid ad illa responderi

soleat, positivè, non omninò indiligenter expendimus; proximum est, ut rigidioris pariter argumenta potissima referamus, et quid ad illa quoqs reponi vel soleat, vel possit, indicemus.

Primum argumentum ducitur ab authoritate S. Scriptura; Inprimis quidem ex illo psal. 118. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. item ex aliis locis, ubi commendatur sollicitudo legem quærendi, scrutandi, diligendi, custodiendi, implendi ex toto corde et ex tota anima: atqui id non p implet, qui minùs probabilem minùsqs tutam amplectitur sententiam; ergo &c.

2do ex illo Math. 7. Arcta via est, quæ ducit ad vitam; sed qui sequitur sententiam minus probabilem in arcta via minimè incedit: ergo.

3tio Eccles. 37. dicitur: ante omnia opera verbum verax præcedat te, et ante omnem actum consilium stabile: atqui opinio minùs tuta minùsqs probabilis non est verbum verax neqs consilium stabile, si reipsa est falsa, uti revera ~~est~~ sæpe est. ergo.

4to Qui amat periculum peribit in illo Eccli. 3. Sed amat periculum, qui sententiam minus tutam minusqs probabilem sequitur. ergo.

R. Probabilista 1mo His Scripturæ locis minimè probari, iis quippe probatur, quod teneremur sequi tutiorem partem etiam in casu quo minùs tutum probabilius appareret ut examinanti palam fiet. Quemadmodùm ergo Probabilioristæ hæc ipsa loca interpretari tenentur, sic et nos, inquiunt Probabilistæ, satis convenienter facimus. Unde

R. 2do et quidem ad 1mum N. Min: quia ~~ut aliàs~~ ~~illum non~~, illis Scripturæ locis aliud non indicatur, quàm quod teneamur diligenter inquirere in Divinam legem, et ubi eam invenerimus, studiosè quoqs ~~[illegible]~~ implere: at non significatur, quod quando etiam post adhibitam diligentiam debitam nondum eam invenimus, sed verè ac propriè adhuc

ignoramus, uti fit in casu invincibilis dubii, teneamur eam servare, sive dein re ipsa ~~fit~~ existat sive non.

Ad 2dum Rs. Iterum N. Min. nam si ea solum spectemus praecepta, quorum existentia nobis certa est, et explorata, satis illa difficilia sunt ~~explorata~~ observatu, eo quod illorum plurima valde repugnent sensualitati, et velut innato nobis amori rerum temporalium. Unde qui ea omnia observat in arcta via ambulare videtur.

Ad 3. et 4 lum Rs. Dictamen conscientiae practicum et reflexum, quod praemittitur actioni innixae sententiae minus probabili (: de quo in argumento 3io plura :) esse verbum veracem et consilium stabile, nec non per illud tolli periculum peccandi formaliter.

~~2dum argumentum desumitur ex auctoritate SS. PP. in sua sententia praeiudicium evinci posse; eo quod praesens controversia eorum temporibus necdum fuerit mota; quod si tamen probabilismum interdum repudiare videantur; quemadmodum S. Augustinus l. 3. contra academ. c. 6. et alibi. item D. Thomas quodl. 8. q. 6. a. 13, tunc intelligendi sunt, quando operans censet actionis suae honestatem esse dubia vel tenuis probabilitatis. Caeterum, quod dicit Amicus, veteres scilicet esse pro probabiliore, hoc negant multi alii ejusdem docti ac graves viri.~~

2dum argumentum desumitur ex auctoritate SS. PP. et antiquorum scholasticorum, ita quidem, ut Amicus licet alioquin benigniorem propugnet sententiam, fateatur omnes fere veteres stare pro probabiliore.

Verum reponunt Probabilistae, vix aliquid ex auctoritate SS. PP. in sua sententia praeiudicium evinci posse; eo quod praesens controversia eorum temporibus necdum fuerit mota, quod si tamen probabiliorem interdum repudiare videantur; quemadmodum S. Augustinus l. 3. contra Academ. c. 6. et alibi. item D. Thomas quodl. 8. q. 6. a. 13, tunc intelligendi sunt, quando operans censet actionis suae honestatem esse dubia vel tenuis probabilitatis. Caeterum, quod dicit Amicus, veteres scilicet esse pro probabiliore, hoc negant multi alii ejusdem docti ac graves viri.

3 ium est, qui exercet actionem, quam credit hic et nunc

probabilius prohibitam peccat, sed qui sequitur sententiam minus probabilem relicta probabiliori exercet actionem quam credit hic et nunc probabilius prohibitam, ergo peccat.

Prob min. qui init contractum, v.g. quem credit hic et nunc probabilius usurarium, exercet actum, quem credit hic et nunc probabilius prohibitum; sed sic se habet, qui sequitur sententiam minus probabilem relicta probabiliori, ergo c.

Dicent Probabilistæ: Minorem imi syllogismi veram esse si is qui sequitur sententiam minus probabilem ex solo iudicio directo operetur; falsam verò, si eius modi operatio innitatur iudicio reflexo.

Pro quo sciendum est, quod ille, qui ex opinione minus probabili operatur, hunc discursum virtualiter eliciat. quod viri prudentes dicunt esse licitum, idqs suadent graves rationes, hoc prudenter iudico esse licitum; sed viri prudentes dicunt hoc vel illud esse licitum, idqs suadent graves rationes. ergo jam talis discursus nuncupatur iudicium reflexum, quo mediante operans conscientiam certam de honestate suæ actionis consequitur, unde licet ex iudicio directo seu remoto, ~~qui iniquum~~ iudicet actionem probabilius esse prohibitam, attamen hic et nunc propter iudicium reflexum iudicat sibi minimè esse ~~illicitum~~ vetitam.

Inst: vel illa reflexio mutat iudicium, quo credit contractum esse probabilius usurarium, vel non mutat? si non: ergo non obstante reflexione credit adhuc contractum esse ~~non~~ probabilius usurarium, adeoqs probabilius peccaminosum. Si dicis mutare, ostendatur, quomodo id fieri valet; nam imperceptibile videtur, ut quis post reflexionem iudicet contractum non esse usurarium, quem ante reflexionem pro tali habuit.

Rs. Probabilistæ remanere quidem iudicium, quo creditur contractum esse probabilius usurarium, sed tantum speculativè, nullatenus autem practicè talem, nam iudicio seu dictamine practico, quod est proxima morum regula, firmiter creditur, præfatum contractum non esse prohibitum. quod autem dictamen conscientia practicè certum, cum conscientia speculativè incerta possint adinvicem stare facilè eruitur tum ex

cap. 4to. tum ex eo, quod illa suo iudicia non sint de eodem formaliter obiecto.

Inst: 2do. Illud dictamen conscientiæ practicum fundatur in suppositione falsa; quia supponit opinionem, cui innititur esse veram, quod falsum est; ergo et ipsum dictamen falsum est.

Rs. Probabilistæ rationem adiectam falsam esse, eo quod dictamen conscientiæ practicum innitatur opinioni non quam supponat veram, sed tantum probabilem, quæ suppositio verisima est. sic opinio ex qua deducitur dictamen practicum, seu ultimum, quo dirigitur hoc v.g. pingens die festo, non dicit hanc propositionem: pingere die festo non est opus servile, esse veram, sed tantùm dicit idam esse probabilem, quod verisimum est.

Quartum est. Dictat ratio, ut veritatem sequamur, dum illa nobis innotescit; ergo dictat ratio ut id sequamur, quod magis ad veritatem approquinquare credimus, dum illa non satis nobis innotescit: sed qui amplectitur opinionem probabilem relicta probabiliori amplectitur id, quod minus ad veritatem appropinquare credit. ergo.

Rs Probabilista i no. ex hoc quidem argumento evinci, consultius esse sequi sententiam probabiliorem, nullo modo tamem probari eius obligationem; nam et ipsa met ratio dictat, quod nullus lege obstringi debeat, quæ non est sufficienter promulgata, eo quod promulgatio vel sit de essentia legis, aut saltem conditio sine qua non.

Rs Cert 2do. Minorem sylogismi veram esse, quantùm ad iudicium directum, falsam verò quantùm ad iudicium reflexum.

Quintum est. Sententiæ, quas damnarunt sumi Pontifices, antea ut probabiles propugnabantur, et ~~sunt~~ tamen sunt damnatæ ut perniciosæ. ergo quamvis sententia sit probabilis non tamen hoc ipso potest practicari.

Rs Probabilista negando consequentiam, nam, ut aiunt, potest fieri quod omnio, quæ antehac probabilior erat, postea fiat improbabilis, imo censuram incurrat, an propterea, quamdiu probabilior apparebat, practicari

non poterat?

Inst: Pontificum censura non faciunt sententias in praxi perniciosas, sed ut tales supponunt, atqui sententia in praxi perniciosa practicari non potest; ergo.

Respondent adversa partis Theologi sententias à summis Pontificibus damnatas, fuisse quidem ante hac in praxi perniciosas, non tamen nisi materialiter, minime autem formaliter, et quo ad nos; quam diu fallen videbantur theologicè probabiles.

Sextum ~~et~~ argumentum sic proponi potest. Hæc propositio: qui sequitur sententiam probabilem in concursu probabilioris prudenter agit, non est moraliter certa; ergo neqs exinde potest inferri iudicium moraliter certum. ~~consequentia~~ patet.

Prob. ant: Quia eius opposita est probabilis, scilicet, qui sequitur sententiam probabilem in concursu probabilioris, non agit prudenter; hoc enim constanter asserunt viri doctissimi ac gravissimi; ergo.

Resp. Probabilista distinguendo antecedens argumenti hoc modo: sententia opposita est probabilis in eo sensu, quo docetur à suis Auctoribus. trans: in sensu prædictæ propositionis, et prout à nobis asertæ contradictorio, negatur antecedens.

Atqs quot quot sententiam benignam impugnant, id revera non præstant in eo sensu, quo defenditur a Probabilistis. Sunt enim dicunt, eum, qui sequitur sententiam minus probabilem in concursu probabilioris, non agere prudenter, vel non conveniunt nobiscum in definitione sententiæ probabilis; vel loquuntur de sententia probabili in quocunqs gradu probabilitatis; vel de minus probabili sumptâ cum motivis solùm directis; vel supponunt sententiam minus probabilem in concursu probabilioris manere negativè solùm, aut absolutè non verò positivè et comparativè probabilem; vel putant ipsam per se sententiam minus probabilem iudiciumqs intrinsecè et formaliter formidolosum à nobis statui pro immediato principio certæ conscientiæ, aut regula proxima

† inquiunt Probabilistæ

operandi. quis autem non videat aliud hac modo impugnari, aliud à nobis defendi?

Hæc sunt fere potiora Probabilioristarum argumenta, cætera quæ sunt minoris momenti referre supersedemus.

Articulus 5tus

Quoniam denique præcipuè tota hac controversia devolvatur? et quid de illa nobis verosimilius videatur?

Ex præcedentibus duobus articulis liquet nec benignam nec rigidiorem in præsenti quæstione sententiam sua carere probabilitate, cum non solùm magna fulciantur authoritate, sed nec gravibus destituantur rationibus, nihilque quod manifestè convincat contra se habere videantur. Non sunt ergo adeo liquida probabilioristarum sententiæ fundamenta, sicuti quidam eorum sibi persuasum habent, cum ea quemadmodum et Probabilistarum argumenta non incongruam recipiant solutionem. Et hæc est ratio, quod multi perspectam habentes responsorum solliditatem ad multa Probabilioristarum argumenta minùs convincentia magis in probabilismo confirmati fuerint, quod et mihi contigisse ingenuè fateor. Verùm dum quondam veritatem in hac materia solertiùs indagarem, et principia, quibus tota innititur benigna sententia, minùs certa deprehendissem, ei adhærescere animus ultra non fuit. Inde etiam edoctus sum aliâ viâ incedendum esse, ut enervari queat probabilismus: nimirum unicè oppugnanda sunt duo eius, ~~principia~~ ad quæ cætera reducuntur, principia, quod et impræsentiarum præstare ~~nunc mea est~~ sic aggredior:

~~maxime imprudentia gravis esse mihi putatur solutam [illegible] in incertis collocare principia~~

Peto igitur inprimis à Probabilistis, ut nobis demonstrent solliditatem ac certitudinem huius principij: Quod viri prudentes dicunt esse licitum, idque suadet gravis ratio, hoc prudenter